

Ministerieel besluit tot definitieve bescherming als archeologische site van de site Donk - Oud Kerkhof in Herk-de-Stad (Schulen)

DE VLAAMSE MINISTER VAN BUITENLANDS BELEID EN ONROEREND ERFGOED,

Gelet op het Onroerenderfgoeddecreet van 12 juli 2013, artikel 6.1.1;

Gelet op het besluit van de Vlaamse Regering van 25 juli 2014 tot bepaling van de bevoegdheden van de leden van de Vlaamse Regering, artikel 6, 1°;

Gelet op het ministerieel besluit van 21 oktober 2016 tot voorlopige bescherming als archeologische site Donk - Oud Kerkhof in Herk-De-Stad;

Gelet op het openbaar onderzoek dat gehouden is van 6 december 2016 tot en met 5 januari 2017 en waarvan de behandeling is opgenomen in bijlage;

Overwegende dat het waarderend onderzoek, waarvan de resultaten zijn opgenomen in het beschermingsdossier, de erfgoedwaarde van de site Donk-Oud Kerkhof aantoonst;

Overwegende dat de site Donk - Oud Kerkhof in Herk-de-Stad (Schulen) een archeologische waarde bezit, die als volgt wordt gemotiveerd:

De kern van de site Donk - Oud Kerkhof is gelegen op een zandige opduiking ('donk') gelegen in de alluviale vlakte van de Demer. De site wordt voor het eerst vermeld in 741 / 742 in een schenkingsakte. Het betreft een Karolingisch domein, dat bij deze schenking het bezit werd van de abdij van Sint-Truiden. In de loop van de middeleeuwen werden er een stenen kerk en bijhorende gebouwen gebouwd op de donk. Door de vernatting van de vallei werd de kerk in het midden van de 18de eeuw verlaten, en tenslotte af- en uitgebroken. Het bouwmateriaal van de kerk werd herbruikt voor de huidige parochiekerk van Donk. In 1977 en 1986 werd de locatie onderzocht middels een aantal proefsleuven. Hierbij kwamen de puinresten van de stenen kerk, een grafveld, een gracht met opvullingsfasen vanaf de Merovingische periode tot de volle middeleeuwen, en concentraties van artefacten uit het mesolithicum aan het licht. Dankzij het Digitaal Hoogtemodel Vlaanderen werden recent een aantal nieuwe elementen ontdekt: een gracht en walstructuur die de volledige donk omcirkelt.

De site heeft een archeologische waarde omwille van verschillende redenen. Een eerste aspect is de aanwezigheid van de mesolithische bewoningsfasen, waarvan de resten plaatselijk goed bewaard zijn. Bovendien wijzen de opgegraven artefacten op de aanwezigheid van relatief homogene ensembles, die overwegend in het vroeg-mesolithicum te situeren zijn. In associatie met andere gekende sites uit de omgeving biedt deze site dan ook een groot onderzoekspotentieel voor deze periode in de vallei van de Demer.

De belangrijkste archeologische fasen zijn echter te situeren in de vroege en volle middeleeuwen. Met name de aanwezigheid van Merovingische en Karolingische fasen, zoals aangeduid door het aardewerk in de grachtvulling, wijst op een belangrijke site voor deze periode. De belangrijke positie van Rotbertus binnen de Karolingische adel, graaf van Haspengouw en eigenaar van de kerk tot de schenking aan de abdij van Sint-Truiden, wijst erop dat het gaat om een site met een belangrijke status in de Karolingische periode.

Door de positie van de site in de alluviale vlakte en het gebruik van de zone als grasland in de latere periodes is de bewaring van dit Karolingisch domein als zeer goed te bestempelen. De aanwezigheid van verschillende opvullingsfasen van de gracht, gaande van de 7de tot 12de eeuw, met duidelijk chronologisch gescheiden horizonten, biedt bovendien een heel groot potentieel voor het onderzoek van de evolutie van aardewerkvormen van de late Merovingische periode tot de volle middeleeuwen.

Ook het aanwezige kerkhof en de latere kerkfasen, vanaf de 12de tot midden 18de eeuw, bieden ondanks de grote impact van de 18de-eeuwse uitbraak, een belangrijk onderzoekspotentieel. Het betreft immers een verplaatste kerksite en aangelande gebouwen, dat door het vernatten van de vallei werd verlaten, en zo niet door latere bebouwing werd aangetast,

BESLUIT:

Artikel 1. Met toepassing van artikel 6.1.1 tot en met artikel 6.1.11 van het Onroerenderfgoeddecreet van 12 juli 2013 en artikel 6.2.1 van het Onroerenderfgoedbesluit van 16 mei 2014 worden de volgende onroerende goederen voorlopig beschermd als archeologische site:

de site Donk - Oud Kerkhof in Herk-de-Stad (Schulen), bekend ten kadaster: Herk-de-Stad, 3de afdeling, sectie D, perceelnummers 2, 3C, 3D, 3E, 3F, 3G, 3H, 4E, 4F, 4G, 4L, 4M, 4N, 4P, 4S, 5F, 5G, 5H, 5L, 5M, 5N, 5R, 5S, 5T, 5V en deel uitmakend van het openbaar domein.

De definitief beschermde onroerende goederen zijn aangeduid op het plan dat als bijlage bij dit besluit wordt gevoegd.

De fotoregistratie van de fysieke toestand van de definitief beschermde goederen wordt als bijlage bij dit besluit gevoegd.

Art. 2. §1. De archeologische site Donk - Oud Kerkhof heeft een archeologische waarde, met structuren, sporen en artefacten uit de prehistorie en vroege middeleeuwen tot nieuwe tijden, die getuigen van de evolutie van kerken en kerkdomeinen, parochies vanaf de vroege middeleeuwen tot de nieuwe tijden. De site biedt een groot onderzoekspotentieel voor onder andere de studie van materiële cultuur vanaf de vroege middeleeuwen, de evolutie van het kerkdomein in de loop van de middeleeuwen en nieuwe tijden, de evolutie van het landschap en de impact van de mens hierop in de middeleeuwen, en het mesolithicum in de vallei van de Demer.

§2. De erfgoedelementen en de erfgoedkenmerken van de archeologische site zijn:

- 1° een hoger gelegen donk in de alluviale vlakte van de Demer, met bewoningssporen uit verschillende perioden;
- 2° resten van bewoning (concentraties aan artefacten) uit het mesolithicum;
- 3° sporen en artefacten uit de vroege middeleeuwen;
- 4° gracht- en walsystemen met opvullingspakketten uit de vroege en volle middeleeuwen;
- 5° bewaring van organisch materiaal in de opvullingspakketten van de grachten, onder andere grachtbeschoeiing;
- 6° resten van de stenen kerkfase uit de volle en late middeleeuwen tot het midden van de 18de eeuw;
- 7° een grafveld met inhumatiegraven uit de vroege en volle middeleeuwen;
- 8° grachten en wallen in de alluviale vlakte rond de donk;
- 9° een goed bewaarde microtopografie, met herkenbaarheid van de gracht- en walsystemen.

Door de chronologie en aard van de aanwezige sporen en vondsten, de historische context, en de goede bewaringstoestand heeft de site van Donk- Oud Kerkhof een zeer grote archeologische waarde.

Een eerste aspect is de aanwezigheid van de mesolithische bewoningsfasen, waarvan de resten plaatselijk goed bewaard zijn. Bovendien wijzen de opgegraven artefacten op de aanwezigheid van relatief homogene ensembles, die overwegend in het vroeg-mesolithicum te situeren zijn. In associatie met andere gekende sites uit de omgeving biedt deze site dan ook een groot onderzoekspotentieel voor deze periode in de vallei van de Demer.

De belangrijkste archeologische fasen bevinden zich echter in de vroege, volle en late middeleeuwen. Met name de vroegmiddeleeuwse fasen, zoals aangeduid door de historische bronnen, het aardewerk in de grachtvulling en de beschikbare ¹⁴C dateringen, wijzen op een belangrijk en goed bewaarde site voor deze periode. De belangrijke positie van Rotbertus, graaf van Haspengouw, binnen de Karolingische adel, eigenaar van de kerk tot de schenking aan de abdij van Sint-Truiden, wijst erop dat het gaat om een site met een belangrijke status in de Karolingische periode.

De tweeledige structuur van de site van Donk, die wordt gevormd door de vroegmiddeleeuwse gracht die de donksite doorsnijdt, vertoont sterke gelijkenissen met de Karolingische site van Petegem (Oost-Vlaanderen), die ten dele werd opgegraven. Dit domein bestond uit een residentiële zone met een aula en een religieuze zone met een kerk, eveneens gewijd aan Sint-Martinus, omgeven door een kerkhof.

Ook bijzonder aan de site van Donk-Oud kerkhof is de bewezen aanwezigheid van een kerk reeds in de 8ste eeuw. Het is de beginperiode van de kerstening van onze streken, die grotendeels via de topadel verliep. Zoals in Donk stichtten zij zogenaamde eigenkerken, die later meestal evolueerden tot parochiekerk.

Door de positie van de site in de alluviale vlakte en het gebruik van de zone als grasland in de latere periodes is de bewaring van dit Karolingisch site als zeer goed te bestempelen. De aanwezigheid van verschillende opvullingsfasen van de in 1986 aangesneden gracht, gaande van mogelijk al de 7de tot de 12de eeuw, en met duidelijk chronologisch gescheiden opvullingslagen biedt bovendien een heel groot potentieel voor het onderzoek van de evolutie van aardewerkvormen van de Merovingische periode tot de volle middeleeuwen.

De aanwezigheid van goed dateerbare organische pakketten biedt eveneens een groot potentieel voor paleo-ecologisch onderzoek van de site en zijn omgeving, en dus het vroeg- en volmiddeleeuwse landschap.

Ook het aanwezige kerkhof en de latere kerkfasen bieden een onderzoekspotentieel ondanks de mogelijk grote impact van de 18de-eeuwse uitbraak. Het betreft immers een site die door de vernatting van de vallei werd verlaten en zo door latere bebouwing niet werd aangetast.

Art. 3. Voor de beschermde archeologische site Donk – Oud Kerkhof gelden de volgende beheersdoelstellingen:

- 1° het beheer van de archeologische site streeft in de eerste plaats naar een behoud 'in situ' van de aanwezige archeologische structuren, sporen en vondsten;
- 2° een belangrijk aspect in dit verband is de aanwezigheid van archeologische relictten (wallen en grachten) die nog duidelijk in de topografie aanwezig zijn, alsook de topografie van de donk zelf. Het behoud van deze topografie is van het grootste belang voor het behoud van de site. Het wijzigen hiervan dient dan ook ten allen tijde vermeden te worden;
- 3° op het areaal van de donk dient rekening gehouden te worden met de aanwezigheid van goed bewaarde archeologische sporen en vondsten dicht aan het oppervlak.

- Bodemingrepen kunnen in deze zone dus potentieel grote schade toebrengen aan de site, en dienen dus zo veel mogelijk vermeden te worden;
- 4° wanneer een behoud in situ niet mogelijk is, dient een preventief archeologisch onderzoek uitgevoerd te worden, om door een ex situ behoud van de archeologische informatiewaarde te garanderen;
 - 5° in het kader van het integraal waterbeleid wordt, vanuit het oogpunt van zowel de overstromingsproblematiek als de realisatie van de goede ecologische toestand en in uitvoering van de EU Kaderrichtlijn Water, op termijn herstel van de waterlopen (bijvoorbeeld herstel historische meandering, ...) wenselijk geacht. Vanuit oogpunt van de voorkoming van een optimale functionering van het overstromingsgebied zijn ook nog wijzigingen aan de dijklichamen te verwachten. De archeologische bescherming streeft er geenszins naar de uitvoering van deze werken te verhinderen. Het is wel belangrijk dat deze werken gepland en uitgevoerd worden met een optimaal behoud van de aanwezige archeologische waarden in situ wanneer mogelijk, ex situ wanneer dit niet het geval is (conform artikel 3, 1° van dit besluit);
 - 6° wat betreft metaaldetectie, geldt voor elke beschermde archeologische site Deel 5, Hoofdstuk 33, paragraaf 1 van de Code van goede praktijk voor de uitvoering van en rapportering over archeologisch vooronderzoek en archeologische opgravingen en het gebruik van metaaldetectoren: *'De erkende metaaldetectorist spoort geen vondsten op in beschermde archeologische sites. Voordat hij op het terrein gaat detecteren, verifieert hij dat gegeven in het register van beschermingen op de website van Onroerend Erfgoed.'* Uitzondering kan echter gemaakt worden voor metaaldetectie in het kader van monitoring van de vindplaats in functie van de bescherming als archeologische site.

Art. 4. De zakelijkrechthouder en de gebruiker van de beschermde archeologische site zijn verplicht de instandhouding en het onderhoud ervan te verzekeren door:

- 1° het goed als een goede huisvader te beheren en de nodige voorzorgsmaatregelen te nemen tegen schade ten gevolge van brand, blikseminslag, diefstal, vandalisme, wind of water;
- 2° de toestand van het goed regelmatig te controleren;
- 3° regulier onderhoud uit te oefenen;
- 4° onmiddellijk passende consolidatie- en beveiligingsmaatregelen te nemen in geval van nood.

Art. 5. Voor de volgende handelingen aan de beschermde archeologische site moet een toelating worden aangevraagd:

- 1° graafwerken in functie van het bouwen, verbouwen of heropbouwen van constructies;
- 2° het plaatsen van ondergrondse leidingen;
- 3° het aanleggen of wijzigen van wegen en paden;
- 4° het aanplanten, vellen, rooien en ontstronken van bomen;
- 5° het plaggen en het afvoeren van de plaggen;
- 6° het scheuren van grasland;
- 7° het eerste diepploegen van akkerland (het diepploegen, diepwoelen en diepspitten van akkerland dieper dan 50cm);
- 8° metaaldetectie in het kader van monitoring van de site in het kader van de archeologische bescherming.

Er is geen toelating vereist voor het onmiddellijk nemen van passende consolidatie- en beveiligingsmaatregelen in geval van nood, noch voor de uitvoering van regulier onderhoud.

Er is geen toelating vereist voor gewone ruimings-, onderhouds- en herstellingswerken aan de onbevaarbare waterlopen, zoals omschreven in hoofdstuk II, artikel 6 van de wet betreffende de onbevaarbare waterlopen van 28/12/1967.

Er is geen toelating vereist voor het regulier onderhoud van bestaande dijken.

Brussel, 07 JULI 2017

De Vlaamse minister van Buitenlands Beleid en Onroerend Erfgoed,

A handwritten signature in black ink, consisting of a series of connected loops and a long horizontal stroke at the end.

Geert BOURGEOIS